

TANITMALAR/BOOK REVIEWS/ COMPTES RENDUS

Fatih BAKIRCI. Ömer Baki Hamse-i Nevayî -i- Ferhad ü Şirin: Giriş-Metin-Türkiye Türkçesine Aktarma-Notlar-Dizin-Tıpkıbasım. İstanbul: Kesit Yayınları, 2016.

Gülfidan ÇİÇEKLİ *

Ferhat, Hüsrev ve Şirin üçlüsü arasında bazı eserlerde Hüsrev'in bazılarında Ferhad'ın ağırlık kazandığı ancak her zaman Şirin'in maşuk, Ferhad ile Hüsrev'in ise âşık olduğu anlatı geleneği Türk kültür tarihinde *Hüsrev ü Şirin*, *Ferhad ü Şirin* ve *Ferhadname* gibi farklı isimlerle adlandırılan eserlerde işlenmiştir.

Başlangıçta *Hüsrev ü Şirin* çerevesinde işlenen bu tema daha sonra Ferhad'ın ağırlık kazandığı anlatılara dönüşerek *Ferhad ü Şirin* veya *Ferhadname* isimleriyle karşımıza çıkmaktadır. Türk dünyasında bu anlatıların isminde ve içeriğinde bu özgünlüğü kazandıran ise Ali Şir Nevayî olmuştur. Nevayî'nin *Hamse*'sinde ikinci sırada bulunan *Ferhad ü Şirin*, Türk dünyasında birçok şairi etkilemiş ve bu esere manzum veya mensur nazireler yazılmıştır.

Bu nazirelerden birisi de Ömer Baki'nin *Ferhad ü Şirin* adlı eseridir. Doğu Türkçesiyle 1792 yılında kaleme alınan *Ferhad ü Şirin* tarihi ve dil özellikleri bakımından mühim bir eserdir.

Ömer Baki'nin *Ferhad ü Şirin*'inde biçim ve söz varlığı bakımından bir yandan klasik bir yandan da klasik dönemin dışında yeni biçimlerin ve yerel özelliklerin yansıdığı bir geçiş dönemi hususiyetleri görülmektedir.

Tanıtımını yapacağımız eser, Ömer Baki'nin *Ferhad ü Şirin* adlı mesnevisini metin incelemesi açısından ele alan ve inceleyen bir çalışmadır.

Eser yedi bölümden oluşmaktadır: I: Giriş (25-116), II: Metin (117-170), III: Türkiye Türkçesine Aktarma (173-215), IV: Notlar (217-224), V: Dizin (225-514), VI: Kaynaklar (515-526), VII: Tıpkıbasım (529-656).

Ön söz, Kısaltmalar ve İşaretler bölümünden sonra gelen "Giriş" bölümünde, "Ferhad ü Şirin Hikâyeleri ve Türk Edebiyatında Ferhad ü Şirinler" başlığı altında Doğu ve Batı Türkçesiyle yazılmış Ferhad ü Şirinler hakkında bilgi verilmiştir. Bu bilgilere ilaveten Ömer Baki ve Ferhad ü Şirin'i hakkında kitabı ve söz varlığı açısından ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır.

Asıl çalışma "Metin" adını taşıyan ikinci bölüm ile başlamaktadır. Bu bölümde Arap harfli Türkçe metnin çeviri yazısı yapılmıştır. Buna ilaveten "Metin Kuruluşunda Dikkat Edilen Hususlar", "Çeviri Yazı Alfabeti", "Harf Çevrimi Alfabeti" de verilmiştir.

"Türkiye Türkçesine Aktarma" adını taşıyan üçüncü bölümde ise Doğu Türkçesi ile kaleme alınan eser Türkiye Türkçesine aktarılmıştır.

"Notlar" adını taşıyan dördüncü bölümde ise araştırmacı metinde köken, anlam veya yazımındaki sorunlardan dolayı beş sözcükle ilgili açıklamalarda bulunmuştur.

"Dizin" adını taşıyan beşinci bölümde ise araştırmacı "Dizini Hazırlarken Dikkat Edilen Hususlar" başlığı altında dizin hazırlanırken izlenen yöntemi aktarmıştır.

* Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Öğrencisi.

Kaynaklar bölümünde araştırmacı eserini oluştururken faydalandığı kaynakları aktarmıştır.

Eserin son bölümü metnin tıpkıbasımına ayrılmıştır.

Eserin tanıtımından sonra eser üzerinde yaptığım inceleme sonucunda elde ettiğim bazı verilere değinmek isterim:

1. Çalışmanın “Giriş” bölümünde “Biçim Bilgisi” başlığı altında araştırmacının değindiği “Zamir N’si” (82. s.) hususunda “zamir n’sinin’ iyelik üçüncü şahıstan sonra ve yönelme, bulunma, ayrılma durumundan önce geldiği açıklanmıştır Metinde iç sözcüğü örnek gösterilmekle birlikte **iç+i+de**, **iç+i+n+de** şeklinde ikili kullanımı da belirtilmiştir.

Verilen örnekten yola çıkarak ‘zamir n’si olarak adlandırılan /n/ ünsüzü üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra gelmiştir. Bu sebeple ‘zamir n’si’ olarak yapılan adlandırmanın ‘iyelik n’si’ şeklinde olduğu kanaatindeyim.

mu+n+da, **mu+n+ça** gibi zamirden sonra gelen /n/ ünsüzü “zamir n’si” olarak adlandırılmalıdır.

2. Çalışmanın ‘Dizin’ bölümünde bazı maddelerin olumsuz çekimleri ayrı bir madde olarak *aytma-*, *barma-*, *bërme-*, *bolma-*, *deme-*, *kelme-*, *kılma-*, *korkma-*, *koyma-*, *körme-*, *tapma-* şeklinde belirtilmiştir.

-mA olumsuzluk eki çekim eki olup kelimeye yeni bir anlam kazandırmamaktadır. Bu sebeple sözlükte ayrı bir madde başı olarak belirtmek gerekli değildir.

3. Çalışmanın “Dizin” bölümünde *tapın-* “yardımcı fiil” (463.s.) maddesi metinde *efgânlar tapın-* şeklinde geçmektedir. Bu sebeple *efgân* “haykırma, inleme” (299.s.) maddesinin içerisinde belirtilen *efgânlar kıl-* birleşik fiilinde olduğu gibi bu madde içerisinde “*efgânlar tapın-*” şeklinde belirtilmelidir.

4. Çalışmanın ‘Dizin’ bölümünde *alem* “alem, bayrak” (233.s.) maddesinde sözcüğün Ar. kökeni ‘*âlem*’ şeklinde gösterilmiştir. Sözcüğün Ar. şekli ‘*alem*’ olmalıdır.

5. Çalışmanın “Dizin” bölümünde *antag* “böyle, bunun gibi” < **a+nı+teg* şeklinde tahlil edilmiştir (236.s.). Sözcük **an+ı+teg* şeklinde

tahlil edilmelidir. *an* “ol” zamirinin çekime girmiş şekli +ı belirtme durumu *teg* ise sonda kıldır.

Aynı madde içerisinde yer verilen **a+n+da+ok* tahlili de aynı şekilde **an+da+ok* şeklinde olmalıdır.

6. Çalışmanın ‘Dizin’ bölümünde *çıkar-* < *çık-* “çıkarmak” -*ar-* (288.s.) maddesinde etimolojisi *çıkar-* “çıkarmak” < *çık-* “çıkarmak” < ET *taşık-* “çıkarmak” < *taş* “dış” şeklinde gösterilebilir.

7. Çalışmanın “Dizin” bölümünde Ar. ve Far. sözcüklerin etimolojisi bazı maddelerde belirtilirken bazı maddeler üzerinde açıklama yapılmamıştır. Örneğin; *çirâ* < (Far. *çe-râ*) “nasıl” (290.s.) maddesinin etimolojisi yapılırken *dânâ* < Far. “bilen, bilici” (291.s.) maddesinde bir açıklama yapılmamıştır. Madde *dânâ* < *dân+â* şeklinde gösterilebilir.

8. Çalışmanın “Dizin” bölümünde *élçi* (302. s.) maddesinde sözcük D.TÜ. olarak gösterilmiştir. *élçi* kelimesinde // ünsüzünden sonra ekin /ç/ ile başlaması sözcüğün Türkçe olmadığını teyit ediyor. Bu nedenle *élçi* kelimesinin Moğolcadan alıntı olduğu belirtilmelidir. (Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı I (A-E): 707^b)

Bu sebeple *élçi* ve *élçilik* maddeleri düzeltilmelidir.

9. Çalışmanın “Dizin” bölümünde *içre* “içinde, içeri” (338.s.) maddesinde sözcüğün etimolojisi yapılmamıştır. Sözcük *içre* “içinde, içeri” < ET *iç* şeklinde gösterilebilir.

KISALTMALAR

Ar.	: Arapça
ET	: Eski Türkçe
D.TÜ	: Doğu Türkçesi
Far.	: Farsça

KAYNAKLAR

TIETZE, Andreas: *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı I (A-E)* Simurg 56.